

صلحی برای بقای اسلام

۲

دومین نشست دانش‌افزایی با موضوع تحلیل اغتشاشات اخیر برگزار شد

دست‌بیگانه

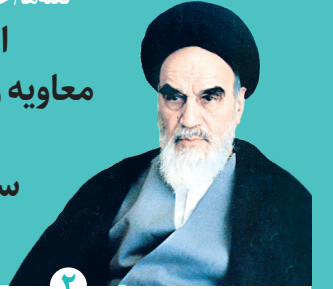
دومین نشست دانش‌افزایی اعضای هیئت علمی و استادان مدعو دانشگاه بین‌المللی امام رضا(ع) در سال ۱۴۰۱ با موضوع بررسی تحلیلی اغتشاشات اخیر برگزار شد. به دنبال بروز حوادث اخیر در کشور و ضرورت افزایش آگاهی‌های جامعه دانشگاهی با منشأ و ماهیت این رویدادها و اغتشاشات، دومین نشست دانش‌افزایی استادان دانشگاه بین‌المللی امام رضا(ع) با موضوع «دست بیگانه، تحلیلی پیرامون حوادث اخیر و نقش آفرینی استادان دانشگاه در جهاد تبیین» در سالن شهید سلیمانی دانشگاه و با حضور بیش از ۱۵۰ نفر از اعضای هیئت علمی و استادان دانشگاه برگزار شد. در ابتدای این نشست، دکتر نجارزاده، مدیرکل حراست سازمان علمی و فرهنگی آستان قدس رضوی ضمن تشریح ...

ویژه فرهنگ و معارف رضوی
| سال دوم | ویژه نامه ۲۶۱ |

نکته‌ها/ حضرت امام خمینی (ره)

امام حسن مجتبی
معاویه را مفتضح کرد
همان قدر که
سیدالشهدا
یزید را

۲

زاویه دید

درس‌های نرمش قهرمانانه
امام حسن مجتبی برای دوران
معاصر

۲

نیم‌نگاه

مظلومیت

امام حسن مجتبی نتیجه
مخالطه در مورد حسنین

۲

گزارشی از یک مسجد بسیار قدیمی و فراموش شده در اطراف حرم رضوی

حقایق درباره مسجد «قتلگاه»

■ نگاهی به یک سند قدیمی

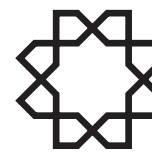
درباره گزارش مربوط به عبادت (رضاع) در این مسجد، هیچ مستند تاریخی‌ای وجود ندارد و به نظر می‌رسد بنای اعتبار این روایت، متکی به برخی گزارش‌های شفاهی و داستان‌های عامیانه باشد. نام مسجد همان طور که در گزارش علی بن زید بیهقی خواندید، در قرن‌های پنجم و ششم هجری، «قتلگاه» بود که با نام قبرستان هم تطبیق داشت اما مستندات دوره‌های بعد، از تغییر نام این مسجد در دوره صفویه خبر می‌دهند. طبق محتوای سند شماره ۳۳۳۴۸/۴ مرکز اسناد آستان قدس رضوی که باید آن را قدیمی‌ترین سند درباره مسجد قرار گرفته در قبرستان قتلگاه بدانیم، نام مسجد در این دوره «مسجد امام(ع)» بوده است. در این سند، مکان حدودی مسجد نسبت به قبرستان قتلگاه نیز معلوم شده؛ «جهت مسجد واقع در جنب قبرستان

اقارب نقیای آل‌زبیره بوده‌اند». مسجد قتلگاه همان مسجدی است که شهرت داشت ثامن‌الحجج(ع) در آن نماز اقامه کرده‌اند. منشی قمی در «خلاصه التواریخ» از این مکان به عنوان یک مکان زیارتی در مشهد عصر صفویه نام می‌برد. کتیبه‌ای از این مسجد قدیمی به خط علیرضا عباسی در خزانه آستان قدس رضوی نگهداری می‌شود که ظاهراً بر خارج دیوار غربی این مسجد نصب بوده است. مطابق این کتیبه، مهدی قلی بیگ (احتمالاً بانی حمام مشهور مهدی‌قلی بیگ در بازار فرش مشهد) در سال ۱۰۱۱ قمری و در عهد شاه‌عباس یکم صفوی، این مسجد را تعمیر کرد. مسجد امام رضا(ع) در سال ۱۰۸۴ قمری و در پی زلزله شدیدی که در قسمت‌های قبل رواق، به خسارت‌ها و آسیب‌های آن اشاراتی داشتیم، تخریب شد. اعتمادالسلطنه در کتاب «مطلع الشمس» از کتیبه‌ای دیگر سخن

■ محمدحسین نیکبخت

قبرستان قتلگاه احتمالاً قدیمی‌ترین قبرستان شهر مشهد بوده که بیرون از امکان مترکه و در ضلع

شمالی حرم رضوی قرار داشت. بخش‌های مهمی از قبرستان قتلگاه، اواخر دهه ۱۳۰۰ شمسی به منظور ایجاد فلکه شمالی و محدوده رودی خیابان طبرسی فعلی تسطیح شد و از بین رفت. اما نام آن در اسناد بر جا مانده از دوره‌های مختلف و همین طور متون تاریخی، باقی مانده است. یکی از نکاتی که در بررسی این قبرستان قدیمی قابل بررسی و مطالعه به نظر می‌رسد، زیرساخت‌ها و مکان‌های خاصی است که از قدیم‌الایام در آن وجود داشت و به تدریج از میان رفت و از حافظه تاریخی بیشتر مردم مشهد هم پاک شد. تا آنجا که جوان‌ترها، قبرستان قتلگاه را تنها مکانی برای دفن اموات پنداشته‌اند که به دلیل نزدیکی به حرم مطهر از احترام و توجه ویژه‌ای برخوردار بوده است اما مرور اسناد و مدارک، چیز دیگری نشان می‌دهد و معلوم می‌کند قبرستان قتلگاه محل قرار گرفتن مکان‌هایی خاص بود که طی تاریخی طولانی و شاید هزار ساله، در قالب روایت‌های عرفی و تاریخی شفاهی، اقبال و احترام پیدا کرده بود؛ مکان‌هایی مانند «مسجد قتلگاه» که شهرت داشت محل عبادت و نماز خواندن امام رضا(ع) بوده است یا «تکیه غُسلگاه» که برخی آن را محل غسل دادن پیکر مطهر ثامن‌الحجج(ع) می‌دانستند. در رواق امروز می‌خواهیم با هم درباره سوابق تاریخی «مسجد قتلگاه» و اسناد مربوط به آن صحبت و بحث درباره دیگر مکان‌های تاریخی مرتبط با قبرستان قتلگاه را به فرصت دیگری موکول کنیم.

■ تاریخ چه می‌گوید؟

گزارش‌های مربوط به وجود مسجد در قبرستان قتلگاه در متون تاریخی قرن‌های پنجم و ششم هجری به چشم می‌خورد. علی بن زید بیهقی مشهور به «ابن‌فندق» (درگذشته ۵۶۵ قمری) در کتاب «تاریخ بیهقی»، ضمن روایت سرگذشت شیخ طبرسی و فوت وی در سال ۵۴۸ قمری و دفن او در قبرستان قتلگاه، به نام «مسجد قتلگاه» اشاره می‌کند و می‌نویسد: «ایشان (طبرسی) در مشهد سناباد طوس متوطن بوده‌اند و مرقد و آنجاست بقُرب مسجد قتلگاه و از

مسجد قتلگاه همان مسجدی است که شهرت داشت ثامن‌الحجج(ع) در آن نماز اقامه کرده‌اند. منشی قمی در «خلاصه التواریخ» از این مکان به عنوان یک مکان زیارتی در مشهد عصر صفویه نام می‌برد. کتیبه‌ای از این مسجد قدیمی به خط علیرضا عباسی در خزانه آستان قدس رضوی نگهداری می‌شود.

مبارک مشهور به مسجد امام علیه‌السلام». در این سند به تأمین روغن چراغ برای روشنایی مسجد اشاره شده است: «۳۶۶ لیل(شب)، هر لیلی سه سیر (واحد وزن، هر سیر ۷۵ گرم) [روغن. جمع: ۲۷۷ من: واحد وزن، هر من سه کیلوگرم] و ۱۸ سیر». به این ترتیب، در مسجد امام رضا(ع) سالانه بیش از ۸۱ و نیم کیلوگرم روغن برای تأمین روشنایی شبانه استفاده می‌شده است.

بی‌خبرم از او. تا جایی در جریانم که شوهر خدایبامرزش آقاسهراب کاری کرد که نجات پیدا کند. اصلاً فروغ را از نو ساخت. نجاتش داد. عوض شد. فروغ باجرت، فروغ با استدلال. این قدر که ترس‌هایش را برداشت به قول خودش یک روز از «پل خواجه» ریخت پایین. صد و هشتاد درجه چرخید شکر خدا. بعد از اینکه ازدواج کرد و رفت اصفهان، مسیر زندگی‌اش تغییر کرد. یادم می‌آید آخرین بار یک‌ریز به خودش می‌خندید و می‌گفت: بالاخره درباره ترس‌های مزخرفم

دوروبرش می‌ترسید. در عالم و آدم، از بی‌پولی، از تنهایی، ورشکستگی، تصادف، آلزایمر، پیری، بیکاری... هر چه هم می‌گذشت بدتر می‌شد... پسرش که دنیا آمد ترس‌های فروغ چند برابر شد. انگار تصمیم گرفت دیگر برای دو نفر بترسد». آپایش را می‌گیرم زیر شیر. می‌خواهم به گلدان‌ها برسیم و برگ‌ها را با دستمال تر پاک کنم. هیچ کدامشان سر کیف نیستند. سبز نیستند. برق نمی‌زنند. مادرم آلبوها را سر می‌دهد توی کشو و ادامه می‌دهد: «خیلی سال است

رقیه توسلی | آلبوم‌ها را ز بیرون می‌کنم. هر چه می‌گردد، پیدا نمی‌شود. بالاخره رضایت می‌دهد شاید جای دیگری گذاشته و خودش را مشغول می‌کند به عینکش. پَر روسری آبی‌اش را می‌کشد روی شیشه‌ها. نگفته می‌دانم مادرم روی خاطره‌ای زوم کرده. می‌گوید: «فروغ می‌ترسید. تقریباً از همه چیز. از پُل، از ساتور، پارس سگ، رعدوبرق، تاریکی، صدای اره، غذای رستوران... همیشه استرس داشت. من ندیدم یک روز بی‌هول و ولا زندگی کنند... ادا درنمی‌آورد، واقعاً از

و عاقبتی که
به خیر شد

منبر مجازی

اندیشیدن... اندیشیدن

حجت‌الاسلام فرزادان یکی از راهکارهای معرفت نفس تفکر است که واقعاً ما از آن غافل هستیم. یعنی اگر تفکر باشد، همه چیز هست و اگر تفکر نباشد، همه چیز قاطعی می‌شود. بعضی‌ها اول فکر می‌کنند، بعد حرف می‌زنند یا کاری انجام می‌دهند، بعضی‌ها اول حرف می‌زنند یا کاری انجام می‌دهند و بعد می‌گویند این چه کاری بود کردیم، بعد فکر می‌کنند! در نهج‌البلاغه هم هست که «لسان العاقل وراء عقله» یعنی آدم عاقل اول عقل و فکر و اندیشه‌اش را به کار می‌گیرد، بعد حرف می‌آید. احق برعکس است؛ اول حرف می‌زند، بعد فکر می‌کند. باز از این احق‌تر کسی است که بعدش هم فکر نمی‌کند. این دیگر احق الحماة است. یک روایت بسیار خوبی هست، از این روایت‌های ریز ناب و پرمایه است. جوانی خدمت پیغمبر(ص) آمد... عرض کرد: یا رسول‌الله، چیزی به من یاد بده. حضرت فرمودند: اگر به تو یاد بدهم، عمل می‌کنی یا نمی‌کنی؟ عرض کرد: عمل می‌کنم. دوباره فرمودند: اگر به تو بگویم، عمل می‌کنی؟ عرض کرد: بله، سه باره فرمودند: اگر به تو بگویم، عمل می‌کنی؟ عرض کرد: بله. ما چنین موردی کم داریم که حضرت سه بار قول و پیمان بگیرد و محکم‌ش کند... واقعاً اگر همه عالم همین یک چیز را سرلوحه زندگی خود قرار بدهند، بنده می‌گویم اصلاً صلح کامل می‌شود، می‌شود ظهور امام زمان(عج). حضرت فرمودند: «إِذَا هَمَمْتُ بِشَيْءٍ فَتَدَبَّرْ عَاقِبَتَهُ... هر برنامه‌ریزی و هر کاری که می‌کنی، پایانش را نگاه کن. آیا شغل را می‌خواهی انتخاب بکنی، این شعار را می‌خواهی بدهی، این حرف را می‌خواهی بزنی، این پیام را می‌خواهی بفرستی، این تلفن را می‌خواهی بزنی، این ازدواج، انجامش، ترکش، طلاقش، این حرفی که می‌خواهی بزنی...»

یعنی اول اندیشیدن، اندیشیدن یعنی عقلانیت که در دین ما اهمیت زیادی دارد... اصلاً در اصول کافی اول باب عقل و جهل است. در مقابل عقل هم جهل است، یعنی هیچ چیزی نفهمیدن. چرا ما از این چراغمان استفاده نمی‌کنیم؟ هزار کار خلاف می‌کنیم، بعد فکر می‌کنیم که بخواهیم جبران کنیم. حتی وقتی می‌خواهی گناه کنی، عواقب آن را نگاه کن. من این گناه را می‌کنم، زیر پای کسی را خالی می‌کنم، این غیبت را می‌کنم، این تهمت را می‌زنم، چه آثاری دارد؟ اگر آثارش را می‌توانی تحمل کنی، می‌توانی به جهنم بروی، خوب برو، انجام بده. ولی وقتی می‌بینی نمی‌شود... بین می‌توانی از این چاله بیرون بیایی، برو، اگر نمی‌توانی، نرو. در هر کاری، آیا این وام را می‌توانی پس بدهی؟ از پس این معامله سنگین می‌توانی بریایی؟ این حدیث بسیار ناب و زیباست. پیغمبر(ص) ما فرمودند: من از فقر برای شما نمی‌ترسم، نمی‌ترسم که بی‌پول و فقیر بشوید. از اینکه تدبیر در زندگی و اقتصادتان ندارید، می‌ترسم.

پی‌نوشت

پیامبر اکرم(ص): خداوند بسیاری از خوبی‌ها را به بنده‌اش نمی‌دهد و می‌فرماید: «به او نمی‌دهم تا از من بخواهد».

